บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2566

ศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ไทยในยุคโควิด - 19

An analytical study of the practice guidelines of monks thai in the covid - 19

พระนิพนธ์ กตปุญโญ (ภูจอมเพชร)[1]
Phranipon Khatapunyo (poojomphet)
สามารถ สุขุประการ[2], ศิริโรจน์ นามเสนา[3]
Samart sukhuprakan, sirirote namsena

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ที่เอื้อต่อการป้องกันโรคในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ตามมาตรการของระบบสาธารณสุข 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ยุคโควิด - 19 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research)

ผลการวิจัย พบว่า

1) การปฏิบัติตนของพระสงฆ์ที่เอื้อต่อการป้องกันโรคในพระพุทธศาสนา การอยู่ในกุฏิสมัยก่อนเน้นการอยู่อาศัยเพียงรูปเดียวจึงไม่ค่อยพบปัญหาในการดูแลรักษาในการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ แม้ว่าจะมีการอาพาธก็มีพระสงฆ์ด้วยกันดูแลรักษาให้หายจากอาพาธได้ด้วยดีเพราะมีการกันอาณาเขตกุฏิไว้อย่างชัดเจน ด้านการรักษาโรค การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์ได้รวม คำบรรยายในโอกาสต่างๆ ไว้หลายเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแพทย์แนวพุทธได้เปรียบเทียบ พระพุทธเจ้าเป็นหมอที่ให้การรักษาโรคทั้งทางกาย และทางใจให้คนพ้นจากกิเลสซึ่งเป็นเชื้อโรคการใช้ วิธีการรักษาโรคอย่างอริยสัจ 4 เป็นความสัมพันธ์ของกายและจิต ที่เป็นสาเหตุให้เกิดโรคและให้หายจากโรคการใช้สมุนไพรในการรักษาในครั้งพุทธกาล เมื่อหมู่ภิกษุสงฆ์เกิดอาพาธด้วยโรคต่างๆ ขึ้นมาพบว่าพระพุทธเจ้าทรงมีอนุญาตให้ภิกษุ ได้มีเครื่องยาต่างๆ ไว้ใช้สำหรับบำบัดรักษาเพื่อบรรเทาโรคที่รุมเร้าได้ตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่โรค ซึ่งพระพุทธองค์ทรงใช้ธรรมรักษาโรคกับบุคคลต่างๆ แตกต่างกันไป

2) แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ตามมาตรการของระบบสาธารณสุข การปฏิบัติตนของพระสงฆ์ในยุคโควิด - 19 มีการปฏิบัติสองส่วนคือ การปฏิบัติตนในส่วนของภายในวัดและการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ภายนอกวัด กล่าวคือ วิถีปฏิบัติของพระสงฆ์ในยุค New Normal วิธีปฏิบัติ

---

[1]นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์,E-mail: namsena@hotmail.com

[2,3] อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตและพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ทั่วไป อยู่ในกุฏิถ้าจำเป็นต้องออกนอกกุฏิก็ให้สวมแมส ส่วนวิธีปฏบัติของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติศาสนกิจในยุค New Normal ก่อนออกจากกุฏิเพื่อเข้าร่วมปฏิบัติศาสนกิจ 1. สวมหน้ากากผ้า/หน้ากากอนามัยตลอดเวลา 2. เมื่อถึงบริเวณทางเข้าสถานที่จัดงานตรวจวัดอุณหภูมิกาย หากพบว่าอุณหภูมิมากกว่า 37.5 องศาเซลเซียส งดเข้าร่วมการปฏิบัติศาสนกิจและสังเกตอาการหากอาการรุนแรงขึ้น ให้ไปรับการตรวจสุขภาพ ณ สถานบริการพยาบาลใกล้วัด 3. ลงทะเบียนเข้าร่วมงานเพื่อสามารถติดตามได้สะดวก ในกรณีที่ในภายหลังพบว่าท่านอาจมีโอกาสสัมผัสผู้ติดเชื้อโควิด - 19 4. ล้างมือด้วยสบู่และน้ำสะอาดหรือเจลแอลกอฮอล์บ่อยๆ 5. ไม่สัมผัส ตา ปาก จมูก 6. นั่งหรือการปฏิบัติศาสนกิจอื่นๆให้เว้นระยะห่างระหว่างพระสงฆ์อย่างน้อย 2 เมตร ภายหลังการเข้าร่วมงานเมื่อกลับถึงวัด 1. ถอดหน้ากากผ้า/หน้ากากอนามัย ทำความสะอาด/ทิ้งให้ถูกต้อง 2. ล้างมือให้สะอาด 3. ดูแลความสะอาดของร่างกายและเปลี่ยนเสื้อผ้าทั้งหมดนี้เป็นวิธีการป้องกันในเบื้องต้น

3) วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ยุคโควิด - 19 1. ด้านการฉันอาหารพระสงฆ์แยกกันฉันชั่วคราว 2. ด้านการบิณฑบาตพระสงฆ์สามารถออกบิณฑบาตได้ตามปกติแต่ต้องป้องกันตนเองตามระเบียบอย่างเคร่งครัด 3. หลักปฏิบัติตนด้านพิธีกรรม การปฏิบัติตนของพระสงฆ์ในยุคโควิด - 19 ต้องมีการเว้นระยะห่างทางสังคมอย่างน้อย 2 เมตรและสวมแมสเพื่อป้องกันตนเองและผู้อื่นด้วย ล้างมือด้วยแอลกอฮอร์ทุกครั้งรวมทั้งการรับการฉีดวัคซีนที่สาธารณสุขกำหนด 4. การอุปสมบทและการจัดงานประจำปีให้งดไปก่อนจนกว่าจะมีประกาศเป็นอย่างอื่น

คำสำคัญ : วิเคราะห์,แนวทาง,การปฏิบัติตน,พระสงฆ์ไทย,ยุคโควิด - 19

Abstract

This Article had 3 objectives: 1) to study the practice of the Thai monks to the disease prevention in the Buddhist Scripture, 2) to study the guidelines for the practice of the monks in the measure of the public health system, and 3) to analyze the guidelines for the practice of the monks in the COVID – 19 Era. This research applied the Qualitative Research with the Documentary Research.

The research results were as follow:

1. The practice of the Thai monks to the disease prevention in the Buddhist Scripture was that in the past, the monks living in the monk's dwelling alone did not make the problems about the practice. If the monks were ill, they would help in treatment and set the zone obviously. For the disease treatment, the medicine in the Buddhism mentioned that The Buddha was the doctor for the treatment in the body and mind with the Ariyasacca (the four Noble Truth) that was the relationship between the body and mind causing the disease. When the monks were ill, the Buddha used the herbs for the treatment in the time of Buddha. Moreover, the Buddha used the Dhamma for the treatment.

2. The guidelines for the practice of the monks in the measure of the public health system were that the practice of the monks in the COVID – 19 Era divided into 2 items: the practice of the monks in the temple and the practice of the monks out the temple. The practice of the monks out the temple in the new normal time was that (1) wearing the mask all the time, (2) checking the body temperature, (3) registering to contact in finding the people infected with the COVID-19, (4) washing their hands with the soap, water or alcohol gel frequently, (5) no touching their eyes, mouths and noses, and (6) sitting or doing something in the social distancing. When the monks went to the temple, the practice of the monks was that (1) taking off their masks and throwing away in the correct way, (2) washing their hands, and (3) cleaning their bodies and changing their clothes.

3. The analysis of the guidelines for the practice of the monks in the COVID – 19 Era was that (1) For eating, the monks ate alone, (2) for receiving the food offerings, the monks could receive the food offerings regularly, but the monks must protect themselves seriously, (3) for the practice in the ceremony, the monks must do the social distancing at least 2 meters, wear the masks to protect themselves and the others, washing their hands with the alcohol, and vaccinating for the COVID-19 , and (4) the ordination and the annual festivals were not provided.

Keywords: Analysis, guidelines, practices, Thai monks, the era of COVID-19

บทนำ

โลกกำลังเผชิญกับโรคระบาดไวรัสที่เริ่มจากเมืองอู่ฮั่น[4] มณฑลหูเป่ย ประเทศจีนหรือโรค coronavirus ซึ่งต่อมาเรียกว่าโควิด - 19 โรคโควิด - 19 ที่กำลังระบาดหนักอยู่ขณะนี้เห็นจะเทียบได้กับ“ สงครามโลก” เพราะก่อผลกระทบเสียหายถึงทรัพย์สินและชีวิตมนุษย์ไปไปทั่วทั้งโลกมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า 100 ปีมีโรคระบาดใหญ่เกิดขึ้นในโลกครั้งหนึ่งการเกิดโรคระบาดเป็นการทำความสะอาด (Clean Sweep) โลกระยะ 100 ปีคือ ศ.ศ. 1720 (พ.ศ. 2263) เกิดกาฬโรค ค.ศ. 1820 (พ.ศ. 2363) เกิดอหิวาตกโรค ค.ศ. 1920 (พ.ศ. 2463) เกิดไข้หวัดใหญ่ ค.ศ. 2020 (พ.ศ. 2563) เกิดโรคโควิด -19 (Corona virus) การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่มีการระบาดใหญ่ (Pandemic) ไปทั่วโลก ไวรัสโคโรนาเป็นไวรัสที่จัดอยู่ในวงศ์ใหญ่ที่สุดในบรรดาไวรัสที่พบในทั้งสัตว์และคนไวรัสโคโรนายังเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเจ็บป่วยต่างๆ ตั้งแต่โรคหวัดธรรมดาจนถึงโรคที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยอย่างรุนแรงเช่นโรคทางเดินหายใจตะวันออกกลาง (MERS) และโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันร้ายแรง (SARS) ผู้ที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 นี้จะมีอาการ

[4]โรงพยาบาลกรุงเทพพัทยา, **วัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ 4 สายพันธุ์,** [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.bangkokpattayahospital.com/th/hospital-news-th/press-release-th/item/2 6 6 7 - pneumonia-china-th.html, [10 สิงหาคม 2564].

เช่นเดียวกับผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจโดยจะแสดงอาการตั้งแต่ระดับความรุนแรงน้อย ได้แก่ คัดจมูกเจ็บคอไอและมีไข้โดยในบางรายที่มีอาการรุนแรงจะมีอาการปอดบวมหรือหายใจลำบากร่วมด้วยบางรายเสียชีวิตได้ แต่พบไม่บ่อยนัก แต่หากผู้สูงอายุและผู้ที่มีโรคประจำตัวเช่นเบาหวานและโรคหัวใจจะเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วยรุนแรงหากได้รับเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่มาตรฐานองค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้ประชาชนลดการสัมผัสปัจจัยเสี่ยงและการแพร่เชื้อในระยะต่างๆ มาตรฐานนี้ยังแนะนำให้ล้างมือดูแลสุขอนามัยทางเดินหายใจเมื่อไอหรือจามให้ใช้ข้อพับแขนด้านโนบิดปากหรือใช้กระดาษชำระแล้วทิ้งในถังขยะรับประทานอาหารที่สุกสะอาดปลอดภัยและหลีกเลี่ยงการสัมผัสกับผู้ที่มีอาการเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับระบบทางเดินหายใจเช่นผู้ที่มีอาการไอหรือจาม

หลังรัฐบาลประกาศพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน[5] พ.ศ. 2548 เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดไวรัสโควิด - 19 ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ผู้คนในสังคมต้องปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตอยู่กับสถานการณ์ในตอนนี้ Social Distancing ถูกนำมาใช้ในระบบทั้งด้านการทำงานการเดินทางเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการติดเชื้อรวมถึงปรับตัวของพระสงฆ์ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด - 19 ที่นอกจากจำนวนญาติโยมจะน้อยลงแล้วยังเสี่ยงต่อการติดเชื้อโควิด - 19 พระสงฆ์จึงเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่ต้องปรับตัวในเรื่องวัตรปฏิบัติต่างๆ ในการป้องกันตนเองไม่ให้ติดเชื้อและไม่ให้ญาติโยมที่เข้ามาในวัดเสี่ยงอีกด้วย การเว้นระยะห่างทางสังคมคำที่ได้ยินและกำลังเป็นที่รู้จักเป็นอย่างมากในปัจจุบัน และโรคในทางพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือโรคทางกาย (กายิกโรโค) และโรคทางใจ (เจตสิกโรโค) สำหรับสาเหตุของโรคทางกาย มีหลายสาเหตุ คือ โรคเกิดจากดี เสมหะ ลม ไข้สันนิบาต ฤดูแปรปรวน การบริหารไม่สม่ำเสมอ การใช้ความเพียรเกินกำลัง ผลของกรรม หนาว ร้อน หิวกระหาย ปวดอุจจาระ ปวดปัสสาวะ[6]ธาตุ 4 ไม่สมดุล[7] การไม่รู้ประมาณในการบริโภค[8] การถูกสัมผัสจากเหลือบยุงและสัตว์เลื้อยคลาน[9] การถูกทำร้ายและการมีอายุมาก ส่วนโรคทางใจนั่นสาเหตุล้วนเกิดมาจากกิเลสตัณหาครอบงำจิตใจ ดังนั้นโรคทั้งหลายที่ปรากฏในบุคคลจึงไม่พ้นสาเหตุมาจาก 2 โรคดังกล่าวข้างต้น แม้ในปัจจุบันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด - 19 ที่ปรากฏทั่วทุกหย่อมหญ้าของทุกประเทศบนโลกใบนี้จึงจำเป็นที่จะต้องใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนามาช่วยบรรเทาเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ในสภาวะนี้

วิธีการป้องกันในช่วงสถานการณ์โควิด - 19 หมั่นล้างมือบ่อยๆ ด้วยสบู่หรือแอลกอฮอล์เจล สวมใส่หน้ากากอนามัย หลีกเลี่ยงการอยู่ในสถานที่แออัด งดเดินทางไปยังพื้นที่เสี่ยงโรคระบาด ควรทานอาหารที่ปรุงสุกแล้ว งดอาหารดิบและเนื้อสัตว์ป่า ต้องใช้ช้อนกลางเมื่อทานอาหารร่วมกับผู้อื่น องค์การอนามัยโลกประจำประเทศไทยติดต่อกับรัฐบาลไทยโดยตรงอย่างสม่ำเสมอผ่านกระทรวง

---

[5]กรมควบคุมโรค, **Department of Public Health,** [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/, [15 สิงหาคม 2564].

[6] องฺ ทสก. (ไทย) 24/60/129-131.

[7] ที.ปา. (ไทย) 11/31/306-307.,องฺ ทสก.(ไทย) 24/11/1.

[8] ขุ.ธ. (ไทย) 25/325/234.

[9] องฺ จตุกฺก (ไทย) 21/157/281.

สาธารณสุข การปฏิบัติตนของพระสงฆ์ในยุคโควิด - 19 ในธรรมเนียมของพระสงฆ์ สมัยพุทธกาลหรือแม้แต่พระสงฆ์สายกรรมฐานที่อยู่วัดป่าสมัยปัจจุบันของไทย การดำเนินชีวิตของท่านเป็นนิวนอร์มอลอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการอยู่ในกุฏิที่นิยมให้อยู่แยกกัน การก้มกราบเวลาทำวัตรสวดมนต์หรือทำพิธีกรรมต่างๆ นิยมนั่งห่างกันในระยะหัตถบาส (ประมาณ 1 ศอก) แม้แต่การฉันอาหาร ก็มีพุทธบัญญัติคือวินัยสงฆ์ให้ภิกษุฉันใครฉันมันไม่นั่งฉันเป็น “วงข้าว” หรือฉันรวมกันเป็นหมู่เป็นคณะ ถ้าไม่อย่างนั้นจะเป็นอาบัติข้อ “คณโภชน์” และในระหว่างฉันอาหาร ก็ให้ภิกษุสำรวมในการฉัน ให้ตั้งใจฉันอาหารอย่างเดียว ไม่พูดคุยกันระหว่างฉันอาหาร การฉันอาหารของพระสงฆ์ที่ไม่ให้พูดคุยกัน ก็เพราะเป็นกิริยาที่ไม่งาม และในแง่ของสุขภาพพลานามัย ก็เป็นการป้องกันเศษอาหารและน้ำลายที่อาจจะกระเซ็นถึงกันได้ วิธีการหรือวิธีดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ ที่มีขึ้นโดยพุทธบัญญัติแต่ดั้งเดิม เป็นวิธีนิวนอร์มอล ของโลกยุคใหม่ภายหลังเกิดวิกฤติการณ์โรคระบาดสมัยปัจจุบันได้ ส่วนการเว้นระยะห่างทางสังคมตามที่ทางฝ่ายอาณาจักรได้ประกาศและกำหนดระเบียบไว้ ซึ่งหากการเว้นระยะห่างทางสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องปรับตัวอย่างอย่างจริงจัง การมีแนวทางหรือข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจโดยง่ายก็คงจะเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยโดยแท้จริงแล้วมีข้อมูลน้อยมากที่จะทำให้คนออกห่างกัน ในหลากหลายที่ทางพฤติกรรมศาสนาและจิตวิทยามีแต่สนับสนุนในมนุษย์รู้จักสังคมของการอยู่ร่วมกันโดยส่วนมาก แต่เป็นที่น่าสนใจในอีกเนื้อหาหนึ่งที่แนะนำให้มนุษย์ออกห่างจากสังคม ไม่ใช่เพียงเพราะทัศนคติที่แคบ แต่เป็นคำแนะนำที่ชี้ประโยชน์สุขมากกว่าการอยู่ร่วมของหมู่คนจนถึงประโยชน์สุขอันจะพึงได้

คำว่าการเว้นระยะห่างทางสังคมนี้เป็นคำที่ถูกพูดถึงไม่กี่ปีที่ผ่านมาในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรน่าหรือโควิด - ๑๙ ทำให้สังคมพูดถึงการเว้นระยะห่างอย่างมาก และได้ยินกันบ่อยครั้งเมื่อกล่าวถึงแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาดดังกล่าว ดังนั้นเมื่อศึกษาจากความหมายทำให้ทราบว่า การเว้นระยะห่างทางสังคม หรือ โซเชียลดิสแทนซิ่ง (Social Distancing) ในศัพท์ภาษาอังกฤษนี้มุ่งหมายความสำคัญที่มีต่อการป้องการในช่วงสถานการณ์โควิด - ๑๙ นับเป็นการป้องกันจากความเป็นผู้สัมผัสเชื้อ (Contact)คือหมายถึงผู้ที่สัมผัสใกล้ชิดกับแหล่งของเชื้อโรค ซึ่งคือผู้ติดเชื้อหรือสิ่งคัดหลั่งของผู้ติดเชื้อ (น้ำลายเสมหะ น้ำมูก) แล้วรับเชื้อมาสู่การติดเชื้อ โดยการนำเข้าร่างกายทางปาก จมูก ตา[10]ทำให้รับรู้ถึงความสำคัญในการตระหนักที่การดำเนินชีวิตวิถีใหม่ที่ต้องมีการเว้นระยะห่างระหว่างกันหรือติดต่อกันน้อยลง รวมความไปถึงงดเว้นการอยู่ในพื้นที่เสี่ยงที่มีความหนาแน่นของประชากร

ดังนั้น จากปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ยุคโควิด - 19 ในพระพุทธศาสนา ว่าแนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ในการปรับตัวกับสถานการณ์โควิด - 19 พระสงฆ์ต้องรู้เท่าเข้าถึงความเคลื่อนไหวของโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดใหม่ รู้ถึงกระบวนการป้องกันตนเอง และนำมาปรับเข้ากับการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะกิจวัตรของพระสงฆ์ซึ่งเป็นการทำหน้าที่ทั้งเชื่อมประสานงานและติดต่อรวมถึงพบปะกับฆราวาส ตลอดเป็นคนหมู่มากอยู่ตลอด

---

[10]สยมพร ศิรินาวิน, **โควิด-19 ความรู้สู่ปัญญา พัฒนาการปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ 1, (นนทบุรี : บริษัท โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์ จำกัด, 2563), หน้า 14.

จึงต้องรู้เท่าถึงข้อมูลข่าวสารจะได้ป้องกันดีกว่าแก้ไข ให้เกิดประโยชน์ด้านสุขอนามัยทั้งต่อพระสงฆ์เอง ตลอดถึงฆราวาสจะได้มีความเชื่อมั่นในการทำนุบำรุงพระศาสนาอย่างต่อเนื่องสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ที่เอื้อต่อการป้องกันโรคในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ตามมาตรการของระบบสาธารณสุข
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ยุคโควิด – 19

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ยุคโควิด – 19” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualilative Research) แบบวิจัยภาคเอกสาร (Documentary Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ทั้งในส่วนของที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมไทย
3. ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย โดยวิเคราะห์ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) (2) การตีความหมาย (Interpretation) และ (3) การสังเคราะห์ (Synthesis) เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทยที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และวรรณกรรมในยุคปัจจุบันโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ยุคโควิด – 19 สู่สังคมไทย
4. นำเสนอข้อมูลที่ได้ศึกษามาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสารผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย พบว่า

1. การปฏิบัติตนของพระสงฆ์ที่เอื้อต่อการป้องกันโรคในพระพุทธศาสนา

การอยู่ในกุฏิสมัยก่อนเน้นการอยู่อาศัยเพียงรูปเดียวจึงไม่ค่อยพบปัญหาในการดูแลรักษาในการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ แม้ว่าจะมีการอาพาธก็มีพระสงฆ์ด้วยกันดูแลรักษาให้หายจากอาพาธได้ด้วยดีเพราะมีการกันอาณาเขตกุฏิไว้อย่างชัดเจน ส่วนขั้นตอนปฏิบัติในการวิธีการป้องกันโควิด - 19

โดยเว้นระยะห่างทางสังคมตามแนวกายคตาสติสูตรนั้น มุ่งหมายเอาลักษณะของความสัมพันธ์ทั้งสองสิ่งผนวกเข้าด้วยกัน ทั้งหมดของภาวการณ์ในสถานการณ์ที่ต้องมีการเว้นระยะห่างทางสังคม อย่างเช่น การแพร่ระบาดของโควิด - 19 เป็นต้น ในระหว่างการเผชิญหน้าต่อสถานการณ์และระหว่างสถานการณ์ดำเนินอยู่ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงใช้ธรรมรักษาโรคกับบุคคลต่างๆ แตกต่างกันไป แล้วแต่จะทรงพิจารณาเห็นสมควรว่าจะใช้ธรรมใดการใช้ธรรมในการรักษาโรคนั้นมีทั้งใช้กับพระพุทธองค์เอง พระพุทธสาวกและคฤหัสถ์โดยใช้วิธีการสวดสาธยายธรรมให้ผู้ป่วยฟังและผู้ป่วยต้องน้อมจิตพิจารณาในบทธรรมนั้นๆ ตามไปด้วยทุกที่ส่วนผลการรักษาโรคในกรณีของพระพุทธเจ้าและพระพุทธสาวกนั้นหลังจากฟังการสวดสาธยายธรรมจบอาการเจ็บป่วยก็หายทันทีส่วนคฤหัสถ์นั้นผลการรักษามีทั้งหายจากอาการป่วยตายอย่างสงบและบรรลุธรรมขณะตาย หลักธรรมสำคัญที่เกื้อหนุนต่อการป้องกันโรคโควิด - 19 โดยการเว้นระยะห่างทางสังคมของพระสงฆ์ เป็นแนวคิดสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้โดยการเว้นระยะห่างทางสังคมปรากฏเด่นชัดในตัวบุคคลหรือกระทำให้เกิดขึ้นได้ โดยหลักการที่กล่าวมานั้นจะสามารถนำไปพัฒนาเป็นชุดรูปแบบของการเว้นระยะห่างทางสังคมที่เหมาะสมกับพุทธศาสนิกชนหรือผู้ปฏิบัติธรรมในแหล่งหรือสถานที่ปฏิบัติทำก็เป็นได้การมีหลักธรรมให้เป็นเครื่องเกื้อหนุนย่อมดีกว่าการปฏิบัติด้วยการเว้นระยะห่างทางสังคมโดยทั่วไปตรงที่สามารถนำมาเป็นอุปกรณ์สำคัญเพื่อให้การเว้นระยะห่างมีประสิทธิภาพเพื่อมากขึ้น เพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตที่อาศัยการเว้นระยะห่างทางสังคมนี้ถือว่าเป็นรูปแบบวิถีชีวิตใหม่หรือ (New Normal) ที่จะยังคงอยู่ต่อไปตราบเท่าสถานการณ์การแพร่ระบาดจะคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้นนั่นเอง

2. แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ตามมาตรการของระบบสาธารณสุข

การปฏิบัติตนของพระสงฆ์ในยุคโควิด - 19 มีการปฏิบัติสองส่วนคือ การปฏิบัติตนในส่วนของภายในวัดและการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ภายนอกวัด กล่าวคือ วิถีปฏิบัติของพระสงฆ์ในยุค New Normal วิธีปฏิบัติทั่วไป อยู่ในกุฏิถ้าจำเป็นต้องออกนอกกุฏิก็ให้สวมแมส ส่วนวิธีปฏิบัติของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติศาสนกิจในยุค New Normal ก่อนออกจากกุฏิเพื่อเข้าร่วมปฏิบัติศาสนกิจ 1. สวมหน้ากากผ้า/หน้ากากอนามัยตลอดเวลา 2. เมื่อถึงบริเวณทางเข้าสถานที่จัดงานตรวจวัดอุณหภูมิกาย หากพบว่าอุณหภูมิมากกว่า 37.5 องศาเซลเซียสงดเข้าร่วมการปฏิบัติศาสนกิจและสังเกตอาการ หากอาการรุนแรงขึ้น ให้ไปรับการตรวจสุขภาพ ณ สถานบริการพยาบาลใกล้วัด 3. ลงทะเบียนเข้าร่วมงานเพื่อสามารถติดตามได้สะดวก ในกรณีที่ในภายหลังพบว่าท่านอาจมีโอกาสสัมผัสผู้ติดเชื้อโควิด - 19 4. ล้างมือด้วยสบู่และน้ำสะอาดหรือเจลแอลกอฮอล์บ่อยๆ 5. ไม่สัมผัส ตา ปาก จมูก 6. นั่งหรือการปฏิบัติศาสนกิจอื่น ๆให้เว้นระยะห่างระหว่างพระสงฆ์อย่างน้อย 1 ภายหลังการเข้าร่วมงานเมื่อกลับถึงวัด 1. ถอดหน้ากากผ้า/หน้ากากอนามัย ทำความสะอาด/ทิ้งให้ถูกต้อง 2. ล้างมือให้สะอาด 3. ดูแลความสะอาดของร่างกายและเปลี่ยนเสื้อผ้าทั้งหมดนี้เป็นวิธีการป้องกันในเบื้องต้น ส่วนในเชิงลึกต้องให้พระคุณท่านลงทะเบียนฉีดยาวัคซีนตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดให้เพื่อเป็นเกราะป้องกันโรคโควิด - 19 อีกทางหนึ่งด้วย

3. วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์ยุคโควิด - 19

1) ด้านการฉันอาหารมื้อเดียว การฉันอาหารมื้อเดียวในกกจูปมสูตร มีความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระดำรัสของพระพุทธเจ้าที่ตรัสถึงอานิสงส์หรือข้อดีของการฉันอาหารมื้อเดียวว่าดังนี้ “ครั้ง

นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายสมัยหนึ่ง พวกภิกษุได้ทำจิตของเราให้ยินดีเป็นอันมากเราขอเตือนภิกษุทั้งหลายไว้ในที่นี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย เราฉันอาหารที่อาสนะแห่งเดียว เมื่อเราฉันอาหารที่อาสนะแห่งเดียวอยู่แลรู้สึกว่ามีอาพาธน้อยมีความลำบากกายน้อย มีความเบากาย มีกำลัง และอยู่อย่างผาสุก ภิกษุทั้งหลาย ถึงพวกเธอก็จงฉันอาหารที่อาสนะแห่งเดียวเถิด แม้พวกเธอฉันอาหารที่อาสนะแห่งเดียวกัน ก็จะรู้สึกว่ามีอาพาธน้อย มีความลำบากกายน้อย มีความเบากายมีกำลังและอยู่อย่างผาสุก”การแยกกันฉันรูปเดียวย่อมสามารถป้องกันการแพรเชื้อของโรคร้ายได้

2) ด้านการรักษาโรค การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์ได้รวม คำบรรยายในโอกาสต่างๆ ไว้หลายเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแพทย์แนวพุทธได้เปรียบเทียบ พระพุทธเจ้าเป็นหมอที่ให้การรักษาโรคทั้งทางกาย และทางใจให้คนพ้นจากกิเลสซึ่งเป็นเชื้อโรคการใช้ วิธีการรักษาโรคอย่างอริยสัจ 4 เป็นความสัมพันธ์ของกายและจิต ที่เป็นสาเหตุให้เกิดโรคและให้หายจากโรค 1. การใช้สมุนไพรในการรักษาในครั้ง พุทธกาลเมื่อหมู่ภิกษุสงฆ์เกิดอาพาธด้วยโรคต่างๆ ขึ้นมาพบว่าพระพุทธเจ้าทรงมีอนุญาตให้ภิกษุ ได้มีเครื่องยาต่างๆ ไว้ใช้สำหรับบำบัดรักษาเพื่อบรรเทาโรคที่รุมเร้าได้ตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่โรคว่า การเป็นโรคทางกายที่มีสาเหตุมาจากสิ่งที่มาเสียดแทงทางร่างกาย ให้ได้รับความเจ็บป่วยความทุกข์ความลำบากนั้น อาจจะเป็นโรคไข้ความเจ็บความหนาวร้อนการบาดเจ็บเพราะถูกของแข็งและของมีคม ความหิว กระหายหรือการถูกแมลงสัตว์กัดต่อย ทำให้เกิดความเจ็บป่วยขึ้นกับร่างกายอันเนื่องมาจากองค์ ประกอบของร่างกายที่ทำงานผิดปกติเกิดความรู้สึกไม่สบาย หรือมีอาการผิดปกติที่แสดงออกมา ให้ปรากฏทางกายวิธีการรักษาการบาดเจ็บทุกข์ทรมานการรักษาประกอบด้วยการใช้สมุนไพร ทั้งที่ได้จาก พืชสัตว์และแร่ธาตุการรักษาด้วยเทคนิคต่างๆ เช่น การผ่าตัดการใช้ความร้อนในการรักษา การใช้พลานุภาพในการรักษาและการใช้อาหารในการรักษาเป็นการรักษาโรคตามอาการที่เกิดขึ้น นอกเหนือจากการใช้ยาสมุนไพรอันประกอบด้วยการ บริหารร่างกายด้วยการดัดกาย การนวดรักษา อาการปวดเมื่อยมีการนึ่งและผิงไฟเพื่อปรับธาตุทั้ง 4 ในร่างกาย ซึ่งการรักษาผู้ป่วยเป็นการรักษาโรคทางกายเท่านั้น

3) หลักปฏิบัติตนด้านพิธีกรรม กล่าวถึงบทบาทสำคัญในทางศาสนาและในทางโลกพระสงฆ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาและการควบคุมสังคมพระภิกษุส่วนใหญ่ซึ่งได้บวชและจำพรรษามาเป็นเวลานานจะได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นและยังคงมีอิทธิพลเหนือชาวบ้านอยู่มาก การปฏิบัติตนของพระสงฆ์ในยุคโควิด - 19 ต้องมีการเว้นระยะห่างทางสังคมอย่างน้อย 2 เมตรและสวมแมสเพื่อป้องกันตนเองและผู้อื่นด้วย รวมทั้งการรับการฉีดวัคซีนที่สาธารณสุขกำหนด โดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางสงฆ์มักจะได้รับความเคารพนับถือและเป็นผู้มีอิทธิพลในชุมชน ชนบทและชาวบ้านให้ความเคารพเชื่อฟังมากเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านทั้งทางโลกและทางธรรม ส่วนพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาเป็นระเบียบขั้นตอนในการทำบุญที่มีปรัชญาแฝงอยู่เพราะในกระบวนการของการกระทำพิธีกรรมนั้นจะต้องทำตามที่ฝ่ายบ้านเมืองกำหนด ส่วนทางพระพุทธศาสนาจะกำหนดให้มีการกราบพระรัตนตรัย แล้วสมาทานศีลรับศีล ซึ่งกระบวนการเบื้องต้นนี้เป็นการฟอกจิตใจของเราให้สะอาดด้วยการมีศีลเมื่อจิตใจสะอาดแล้วจึงจะสามารถบำเพ็ญบุญต่างๆ ซึ่งจะได้อานิสงส์มากนั่นเอง

4) การเว้นระยะห่างทางสังคมของพระสงฆ์ กล่าวถึงวิธีการการเว้นระยะห่างทางสังคมของพระสงฆ์ อาจไม่ขึ้นอยู่กับลำดับข้อหรือขั้นตอน ผู้ปฏิบัติเองจะเป็นผู้ปฏิบัติได้ตามแต่สถานการณ์และรูปแบบของการดำเนินชีวิตในลักษณะแตกต่างกันออกไป เพียงแต่วิธีการที่ผู้ศึกษาทำการศึกษาโดยปรากฏตามเนื้อความแห่งกายคตาสติสูตรนี้ เป็นเพียงการหยิบยกให้เห็นถึงลำดับที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักของกายคตาสติในพระสูตรเท่านั้น ซึ่งหากพิจารณาเพื่อปฏิบัติตามแล้ว ก็ควรจะปฏิบัติตามลำดับแนวทางในพระสูตรเป็นสำคัญ ทั้งนี้การกล่าวโดยภาพรวมถึงวิธีการเว้นระยะห่างทางสังคมที่ผู้ศึกษาทำการศึกษานั้นเป็นเพียงวิธีตามปกติของการเว้นระยะห่างทางสังคม ซึ่งไม่เหมือนกับในพระสูตรที่มีเป้าหมายของการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรม นี้เป็นข้อสังเกตโดยหลักนั้นเอง การเว้นระยะห่างทางสังคมของพระสงฆ์ ยังคงเน้นประโยชน์แลเป้าหมายหลักคือมาตราการที่ช่วยลดการต่อติดของโรคโควิด - 19 โดยเป้าหมายสำคัญของการแพร่ระบาดเชื้อคือการติดต่อใกล้ชิดสัมพันธ์กันมนุษย์ในสังคม ประโยชน์สำคัญจึงตกอยู่ที่ตัวมนุษย์ และก็ต้องปฏิบัติด้วยตัวมนุษย์เองเป็นสำคัญ ถือว่าเป็นเครื่องมือที่คาดหวังการลดอัตราการติดเชื้อได้ดีที่สุด ณ ปัจจุบันที่วงการแพทย์กำลังพัฒนาศึกษาและเร่งผลิตวัคซีนออกมาช่วยเหลือเกื้อหนุนอีกที

5) หลักพุทธธรรมที่เกื้อหนุนกับการป้องกันโรคโควิด - 19 กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่เกื้อหนุนกับการป้องกันโรคโควิด - 19 เช่น สติ ความไม่ประมาท สัมมัปธาน 4 สัปปายะ 7 มรรคมีองค์ 8 ที่กล่าวแสดงถึงการปฏิบัติตามลำดับข้อเพื่อบรรลุประโยชน์สุขในทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักใหญ่ ผู้ศึกษาได้ข้อสังเกตจากเนื้อความในพระสูตรทำให้ทราบได้ว่า เนื้อความทั้งหมดในพระสูตรหากนำมาเชื่อมโยงหรือหยิบยกออกมาในเชิงลักษณะของการเว้นระยะห่างทางสังคมนั้น ยังสามารถเพิ่มสิ่งสนับสนุนตามแนวทางที่สามารถสอดคล้องต่อวิธีแห่งกายคตาสติในพระสูตรฯได้ จะสามารถอธิบายให้เห็นถึงหลักธรรมสำคัญที่สามารถเกื้อหนุนต่อการเว้นระยะห่างทางสังคมได้ดีเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นหลักธรรมสำคัญเกื้อหนุนต่อการป้องกันโรคโควิด - 19 โดยการเว้นระยะห่างทางสังคม จึงหมายถึงหลักธรรมที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อวิธีการที่ทำให้การเว้นระยะห่างทางสังคมเกิดขึ้นและมีประสิทธิภาพยิ่งๆขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐบาลต้องสั่งซื้อวัคซีนให้เพียงพอกับประชาชนและได้รับการฉีดอย่างทั่วถึงและรวดเร็วทันเหตุการณ์

2) มีระบบการกักตัวผู้ป่วยอย่างชัดเจนไม่ปล่อยให้ผู้ติดเชื้อไปแพร่เชื้อในบริเวณต่างๆ และติดตามให้การช่วยเหลือในด้านอาหารและการฆ่าเชื้อในบริเวณที่พักอาศัย

3) มีเครื่องป้องกัน เช่น แมส แอลกอฮอล์จัดถวายแก่พระสงฆ์หรือหน่วยงานที่ให้บริการแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาวิเคราะห์แนวโน้วการแพร่ระบาดโรคโควิด - 19 สายพันธ์ใหม่

2) ศึกษาวิเคราะห์ผลการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด - 19 ในสังคมไทย

3) ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของการเกิดโรคโควิด - 19 ในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539**. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรมควบคุมโรค. Department of Public Health, [ออนไลน์].แหล่งที่มา : https:// ddc.moph.go.th/viralpneumonia/. [15 สิงหาคม 2564].

โรงพยาบาลกรุงเทพพัทยา. วัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ 4 สายพันธุ์.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.bangkokpattayahospital.com/th/hospital-news-th/press-release-th/item/2667-pneumonia-china-th.html. [10 สิงหาคม 2564].

สยมพร ศิรินาวิน. 2563**. โควิด-19 ความรู้สู่ปัญญา พัฒนาการปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : บริษัท โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์ จำกัด.